Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

zo 16. júla 2015* [i]

„Smernica 2000/43/ES – Zásada rovnosti zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod – Mestské časti obývané prevažne osobami rómskeho pôvodu – Umiestnenie elektromerov na elektrické stĺpy siete vysokého napätia vo výške 6 až 7 metrov – Pojmy ‚priama diskriminácia' a ‚nepriama diskriminácia' – Dôkazné bremeno – Prípadné odôvodnenie – Predchádzanie manipuláciám s elektromermi a protiprávnym odberom – Proporcionalita – Všeobecný charakter opatrenia – Urážlivý a stigmatizujúci účinok tohto opatrenia – Smernice 2006/32/ES a 2009/72/ES – Nemožnosť konečného odberateľa kontrolovať svoju spotrebu elektriny"

Vo veci C-83/14,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Administrativen săd Sofija-grad (Bulharsko) z 5. februára 2014 a doručený Súdnemu dvoru 17. februára 2014, ktorý súvisí s konaním:

ČEZ Razpredelenie Bălgarija AD

proti

Komisija za zaštita ot diskriminacija,

za účasti:

Anelija Nikolova,

Daržavna komisija za energijno i vodno regulirane,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: podpredseda Súdneho dvora K. Lenaerts, vykonávajúci funkciu predsedu, predsedovia komôr A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, S. Rodin a K. Jürimäe, sudcovia A. Rosas, E. Juhász, J. Malenovský, D. Šváby, A. Prechal (spravodajkyňa), F. Biltgen a C. Lycourgos,

generálna advokátka: J. Kokott,

tajomník: C. Strömholm, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 13. januára 2015,

* Jazyk konania: bulharčina.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– ČEZ Razpredelenie Bălgarija AD, v zastúpení: A. Ganev, V. Božilov a A. Džingov, avocats,

– Komisija za zaštita ot diskriminacija, v zastúpení: A. Strašimirova, splnomocnená zástupkyňa,

– A. Nikolova, v zastúpení: S. Cox, barrister, M. Ferschtman a Y. Grozev, avocats,

– bulharská vláda, v zastúpení: E. Petranova a D. Drambozova, splnomocnené zástupkyne,

– Európska komisia, v zastúpení: D. Martin a D. Roussanov, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 12. marca 2015,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 1, článku 2 ods. 1 a článku 2 ods. 2 písm. a) a b) smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (Ú. v. ES L 180, s. 22; Mim. vyd. 20/001, s. 23), ako aj článku 21 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“).

2 Tento návrh bol predložený v rámci konania, v ktorom ČEZ Razpredelenie Bălgarija AD (ďalej len „ČEZ RB“) navrhuje zrušenie rozhodnutia Komisija za zaštita ot diskriminacija (Komisia na ochranu pred diskrimináciou, ďalej len „KZD“), ktorým tento orgán nariadil ČEZ RB ukončiť diskrimináciu A. Nikolovej a zdržať sa tohto druhu diskriminačného konania v budúcnosti.

Právny rámec

Právo Únie

Smernica 2000/43

3 Odôvodnenia 2, 3, 9, 12, 13, 15, 16 a 28 smernice 2000/43 stanovujú:

„(2) V súlade s článkom 6 Zmluvy o Európskej únii je Európska únia založená na princípoch slobody, demokracie, rešpektovaní ľudských práv a základných slobôd a práv a na princípoch právneho štátu, ktoré sú spoločné pre všetky členské štáty a mala by rešpektovať základné práva, ktoré zaručuje Európsky dohovor pre ochranu ľudských práv a základných slobôd [podpísaný 4. novembra 1950 v Ríme] a pretože vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre všetky členské štáty, ako všeobecné princípy práva spoločenstva.

(3) Právo na rovnosť pred zákonom a ochranu pred diskrimináciou pre všetky osoby ustanovuje všeobecné právo, uznané vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, Dohovore OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, Medzinárodnom dohovore o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a v paktoch OSN o občianskych a politických právach a hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktoré podpísali všetky členské štáty.

…

(9) Diskriminácia založená na rasovom alebo etnickom pôvode môže sťažiť dosiahnutie cieľov zmluvy o založení ES, najmä na dosiahnutie vysokého stupňa zamestnanosti a sociálnej ochrany, hospodársku a sociálnu súdržnosť a jednotu, zvyšovanie životnej úrovne a kvality života. Môže sťažiť aj zámer, aby sa Európska únia stala územím slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

…

(12) Na zabezpečenie rozvoja demokratických a tolerantných spoločností, ktoré umožňujú účasť všetkých osôb bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod, mala by sa realizovať osobitná akcia v oblasti diskriminácie založenej na rasovom alebo etnickom pôvode, ktorá by okrem prístupu k zamestnaniu a k samostatne zárobkovým činnostiam mala pokryť oblasti ako sú vzdelanie, sociálna ochrana, vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálne výhody a prístup k tovaru a službám a ich poskytovanie.

(13) S týmto cieľom by sa mala každá priama alebo nepriama diskriminácia založená na rasovom alebo etnickom pôvode, pokiaľ ide o oblasti, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, v spoločenstve zakázať. …

…

(15) Uvedomenie si skutočností, z ktorých sa dá usudzovať, že išlo o priamu a nepriamu diskrimináciu, je záležitosťou národných súdov alebo iných príslušných orgánov v súlade s pravidlami alebo praxou vnútroštátneho práva; takéto pravidlá môžu umožňovať najmä nepriamu diskrimináciu prostredníctvom rôznych prostriedkov, vrátane štatistických údajov.

(16) Je dôležité ochraňovať všetky fyzické osoby proti diskriminácii na základe rasy a etnického pôvodu; členské štáty by mali poskytovať podľa potreby a v súlade s ich národnými tradíciami a praxou, ochranu právnickým osobám, keď sú diskriminované na základe rasy alebo etnického pôvodu.

…

(28) … cieľ tejto smernice, menovite zabezpečenie spoločnej vysokej úrovne ochrany proti diskriminácii vo všetkých členských štátoch, nemôže byť dosiahnutý uspokojivo členskými štátmi…“

4 Podľa článku 1 smernice 2000/43 je „účelom tejto smernice… ustanovenie rámca boja proti diskriminácii na základe rasy alebo etnického pôvodu, so zámerom uplatniť zásady rovnakého zaobchádzania v členských štátoch“.

5 Článok 2 tejto smernice s názvom „Pojem diskriminácie“ stanovuje:

„1. Na účely tejto smernice znamená zásada rovnakého zaobchádzania to, že neexistuje žiadna priama alebo nepriama diskriminácia na základe rasy alebo etnickom pôvode.

2. Na účely odseku 1:

a) za priamu diskrimináciu sa považuje prípad, keď sa s jednou osobou z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu zaobchádza, zaobchádzalo, alebo by sa zaobchádzalo v porovnateľnej situácii menej priaznivo ako s inou osobou;

b) za nepriamu diskrimináciu sa považuje prípad, ak by v dôsledku navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti bola znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami, iba ak uvedený predpis, kritérium alebo zvyklosť je objektívne odôvodnený legitímnym cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie sú primerané a nevyhnutné.

3. Obťažovanie sa považuje za diskrimináciu v zmysle odseku 1, pokiaľ dôjde k nežiaducemu chovaniu, súvisiacemu s rasovým alebo etnickým pôvodom, ktoré má za účel alebo za následok narušenie dôstojnosti osoby, a vytvorenie zastrašujúcej, nepriateľskej, zahanbujúcej, ponižujúcej a urážlivej atmosféry. …

…“

6 Článok 3 uvedenej smernice nazvaný „Rozsah“ v odseku 1 písm. h) stanovuje:

„Táto smernica sa v rámci právomocí delegovaných na spoločenstvo vzťahuje na všetky osoby…, pokiaľ ide o:

…

h) prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, vrátane bývania, a ich poskytovanie.“

7 Článok 6 smernice 2000/43 s názvom „Minimálne požiadavky“ vo svojom odseku 1 stanovuje:

„Členské štáty môžu prijať alebo zachovať ustanovenia, ktoré sú priaznivejšie pre ochranu zásady rovnakého zaobchádzania než ustanovenia tejto smernice.“

8 Článok 8 tejto smernice nazvaný „Dôkazné bremeno“ v odseku 1 stanovuje:

„Členské štáty prijmú v súlade so svojimi právnymi systémami nevyhnutné opatrenia, aby, akonáhle sa osoba cíti poškodená nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania a predloží súdu alebo inému príslušnému orgánu skutočnosti nasvedčujúce tomu, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, prislúchalo odporcovi preukázať, že nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania.“

Smernica 2006/32/ES

9 Odôvodnenie 29 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/32/ES z 5. apríla 2006 o energetickej účinnosti konečného využitia energie a energetických službách, a ktorou sa zrušuje smernica Rady 93/76/EHS (Ú. v. EÚ L 114, s. 64) (Ú. v. EÚ L 114, s. 64), stanovuje:

„S cieľom umožniť koncovým užívateľom rozhodovať o svojej individuálnej spotrebe energie na základe kvalitnejších informácií malo by sa im o tejto spotrebe poskytnúť primerané množstvo informácií spolu s inými relevantnými informáciami… Okrem toho by sa mali užívatelia aktívne podporovať v tom, aby pravidelne kontrolovali hodnoty na svojich meracích zariadeniach.“

10 Článok 13 ods. 1 prvý pododsek smernice 2006/32 stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby sa v miere, v ktorej je to technicky možné, finančne rozumné a primerané vzhľadom na možné úspory energie, poskytli koncovým odberateľom elektrickej energie… za konkurencieschopné ceny individuálne meracie zariadenia, ktoré presne zobrazujú skutočnú spotrebu energie koncových odberateľov a poskytujú informácie o skutočnej dobe využívania.“

Smernica 2009/72/ES

11 Článok 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/72/ES z 13. júla 2009 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou, ktorou sa zrušuje smernica 2003/54/ES (Ú. v. EÚ L 211, s. 55), vo svojich odsekoch 3 a 7 stanovuje:

„3. Členské štáty zabezpečia, aby všetci odberatelia elektriny v domácnosti… využívali univerzálnu službu, teda právo na dodávku elektriny na ich území v stanovenej kvalite za primerané, jednoducho a jasne porovnateľné, transparentné a nediskriminačné ceny. …

…

7. Členské štáty prijmú náležité opatrenia na ochranu koncových odberateľov… Tieto opatrenia musia zahŕňať opatrenia uvedené v prílohe I, aspoň pokiaľ ide o odberateľov elektriny v domácnosti.“

12 Podľa bodu 1 písm. h) a i) prílohy I smernice 2009/72:

„1. … opatrenia uvedené v článku 3 majú odberateľom zabezpečiť, aby:

…

h) mali k dispozícii svoje údaje o spotrebe…;

i) boli riadne informovaní o skutočnej spotrebe elektriny a nákladoch, a to dostatočne často na to, aby mohli svoju spotrebu elektriny regulovať. …“

Bulharské právo

Zákon o ochrane pred diskrimináciou

13 Podľa článku 4 zákona o ochrane pred diskrimináciou (Zakon za zaštita ot diskriminacija, ďalej len „ZZD“):

„1. Zakazuje sa akákoľvek priama alebo nepriama diskriminácia na základe… rasy, národnosti, etnickej príslušnosti,… osobného alebo spoločenského postavenia…

2. Priama diskriminácia je každé menej výhodné zaobchádzanie s osobou z dôvodov uvedených v odseku 1 v porovnaní so spôsobom, akým sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo bude zaobchádzať s inou osobou v porovnateľných a podobných podmienkach.

3. Nepriama diskriminácia znamená uviesť osobu z dôvodov uvedených v odseku 1 do menej výhodnej situácie v porovnaní s inými osobami prostredníctvom navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti okrem prípadu, ak takéto predpisy, kritériá alebo zvyklosti sú objektívne odôvodnené legitímnym cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie sú primerané a nevyhnutné.“

14 V § 1 bodoch 7 až 9 dodatočných ustanovení ZZD sa stanovuje:

„V zmysle tohto zákona znamená

Bod 7. ‚nevýhodné zaobchádzanie‘: akýkoľvek akt, konanie alebo zdržanie sa konania, ktorým sa priamo alebo nepriamo porušujú práva alebo oprávnené záujmy.

Bod 8. ‚z dôvodov uvedených v článku 4 ods. 1‘: na základe skutočnej súčasnej alebo minulej či predpokladanej existencie jedného alebo viacerých z týchto dôvodov na strane diskriminovanej osoby alebo u osoby, ktorá je s ňou spojená alebo v súvislosti s ktorou treba predpokladať, že je s ňou spojená, keď toto spojenie predstavuje dôvod na diskrimináciu.

Bod 9. ‚spojené osoby‘ sú: … osoby, ktoré z iných dôvodov možno považovať za priamo alebo nepriamo závislé od obete, ak je toto spojenie medzi nimi dôvodom diskriminácie…“

15 Podľa znenia článku 40 ods. 1 a 2 ZZD:

„1. [KZD] je osobitný a nezávislý štátny orgán pre oblasť prevencie pred diskrimináciou, ochrany pred diskrimináciou a záruky rovnosti príležitostí.

2. KZD kontroluje uplatňovanie a dodržiavanie tohto zákona…“

Energetický zákon

16 Článok 10 energetického zákona (Zakon za energetikata, ďalej len „ZE“) stanovuje, že „reguláciu činností v oblasti energetiky… zabezpečuje Komisia pre trh s energiou a vodou (Daržavna komisija za energijno i vodno regulirane)… osobitný nezávislý štátny orgán“.

17 V článku 104a ods. 4 ZE sa ustanovuje:

„Uverejnené všeobecné podmienky platia pre konečného odberateľa aj bez jeho výslovného písomného prijatia.“

18 Podľa článku 120 ods. 1 a 3 ZE:

„1. Odpočítanie elektrickej energie u konečného odberateľa sa vykonáva pomocou komerčného elektromeru, ktorý patrí prevádzkovateľovi prenosovej alebo distribučnej elektrickej siete…

…

3. Prevádzkovateľ prenosovej alebo distribučnej elektrickej siete určí typ, počet a umiestnenie elektromerov a meracieho materiálu…“

Všeobecné podmienky ČEZ RB

19 Článok 27 všeobecných podmienok ČEZ RB tak, ako ich schválila Daržavna komisija za energijno i vodno regulirane, stanovuje:

„1. Komerčné merače sú… umiestnené tak, aby odberateľ mohol vykonať vizuálnu kontrolu údajov.

2. Ak na účely ochrany života a zdravia občanov a majetku, kvality elektrického prúdu, nepreruš eného zásobovania elektrickou energiou, ako aj na ochranu bezpečnosti a spoľahlivosti systému dodávky elektriny sa komerčné elektromery umiestnia na ťažko prístupné miesta, distribučný podnik je povinný na vlastné náklady zabezpečiť možnosť vizuálnej kontroly do troch dní od prijatia písomnej žiadosti odberateľa v tomto zmysle.“

20 Pokiaľ ide o túto možnosť vizuálnej kontroly, vo všeobecných podmienkach ČEZ RB sa stanovuje, že ČEZ RB vyšle vozidlo vybavené zdvíhacou plošinou, prostredníctvom ktorej môžu jeho zamestnanci vykonať odpočet elektromerov umiestnených vysoko a oznámiť túto informáciu odberateľovi. Okrem toho možno v bydlisku odberateľa za odplatu nainštalovať druhý, tzv. kontrolný, elektromer.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

21 A. Nikolova je živnostníčka, ktorá vlastní obchod s potravinami v mestskej časti „Gizdova mahala“ v meste Dupnica (Bulharsko), ktorá je obývaná prevažne osobami rómskeho pôvodu.

22 V rokoch 1999 a 2000 ČEZ RB umiestnila elektromery pre všetkých odberateľov v tejto mestskej časti na elektrické stĺpy siete vysokého napätia vo výške 6 až 7 metrov, pričom v ostatných mestských častiach sa elektromery ČEZ RB umiestňujú vo výške 1,70 metra, najčastejšie na nehnuteľnostiach odberateľov, fasádach alebo plotoch (ďalej len „sporná prax“).

23 V decembri 2008 sa A. Nikolova sťažovala KDZ, pričom vo svojej sťažnosti uviedla, že dôvodom spornej praxe je skutočnosť, že väčšina obyvateľov tejto mestskej časti „Gizdova mahala“ je rómskeho pôvodu, a že ona sama je tak obeťou priamej diskriminácie na základe svojej národnosti

(„narodnosť“). Okrem toho sa sťažovala na to, že sa nemôže pozrieť na svoj elektromer, aby mohla kontrolovať svoju spotrebu, a uistiť sa o presnosti faktúr, ktoré jej boli zasielané a ktoré boli podľa jej názoru príliš vysoké.

24 Dňa 6. apríla 2010 KZD vydala rozhodnutie, v ktorom konštatovala, že sporná prax predstavuje zakázanú nepriamu diskrimináciu na základe národnosti v zmysle článku 4 ods. 1 a 3 ZZD.

25 Toto rozhodnutie bolo zrušené rozsudkom Vărchoven administrativen săd (Najvyšší správny súd) z 19. mája 2011 okrem iného z toho dôvodu, že KZD neuviedla, vo vzťahu ku ktorým príslušníkom inej národnosti bola A. Nikolova údajne diskriminovaná. Vec bola vrátená pred KZD.

26 Dňa 30. mája 2012 KZD prijala nové rozhodnutie, v ktorom konštatovala, že ČEZ RB priamo diskriminovala A. Nikolovu na základe jej „osobného postavenia“ v zmysle článku 4 ods. 1 a 2 ZZD tým, že z dôvodu miesta jej predajne ju uviedla do menej výhodnej situácie v porovnaní s inými odberateľmi ČEZ RB, ktorých elektromery boli umiestnené na dostupné miesta.

27 ČEZ RB podala žalobu proti tomuto rozhodnutiu na Administrativen săd Sofija-grad.

28 Vnútroštátny súd vo svojom rozhodnutí, ktorým podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, v úvode zastáva názor, že smernica 2000/43 zavádza konkrétne uplatňovanie všeobecnej zásady zákazu diskriminácie na základe rasy a etnického pôvodu, ktorá je zakotvená najmä v článku 21 Charty, a že situácia sporná vo veci samej patrí do vecnej pôsobnosti tejto smernice, ako je definovaná v jej článku 3 ods. 1 písm. h). Vzhľadom na to, že uvedený súd nepochyboval o uplatniteľnosti práva Únie, uviedol, že v tomto ohľade ani nepredloží prejudiciálne otázky, a zdôraznil, že Súdny dvor bude musieť v každom prípade vykonať posúdenie v tomto smere ešte predtým, než rozhodne o otázkach, ktoré mu predkladá.

29 Vnútroštátny súd teda uviedol dôvody, prečo sa obracia na Súdny dvor, a v úvode uvádza, že hoci KZD odkazuje na diskrimináciu na základe „osobného postavenia“ A. Nikolovej a ona sama vo svojej sťažnosti chybne odkazuje na diskrimináciu na základe „národnosti“, chránená osobná vlastnosť sa musí v prejednávanej veci dať do súvislosti so spoločným rómskym „etnickým pôvodom“ väčšiny osôb, ktoré bývajú v mestskej časti „Gizdova mahala“.

30 V tejto súvislosti vnútroštátny súd zastáva po prvé názor, že rómska komunita napokon predstavuje etnickú komunitu, ktorá má v Bulharsku postavenie etnickej menšiny.

31 Po druhé uvádza, že hoci nie sú k dispozícii štatistické údaje o počte rómskeho obyvateľstva obývajúceho túto mestskú časť, táto časť sa zvyčajne označuje ako najväčšia „rómska časť“ v meste Dupnica. Okrem toho je medzi účastníkmi sporu nesporné, že sporná prax sa vo všeobecnosti vyskytuje len v „rómskych častiach“ rôznych bulharských miest. V tomto prípade ide o hlavný rozhodujúci faktor ČEZ RB, pokiaľ ide o umiestňovanie elektromerov v nedostupnej výške, a napriek tomu, že ČEZ RB netvrdí, že zastáva názor, že neoprávnené zásahy vykonávajú predovšetkým osoby rómskeho pôvodu, vyplýva to z kontextu.

32 Po tretie vnútroštátny súd zastáva názor, že KZD nesprávne považovala rómsky pôvod A. Nikolovej za nepreukázaný. Tým, že sa A. Nikolova vo svojej sťažnosti stotožnila s obyvateľstvom rómskeho pôvodu v časti „Gizdova mahala“, sa totiž sama definovala ako osoba s takým pôvodom. Vnútroštátny súd, ktorý sa odvoláva na rozsudok Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397), v každom prípade zastáva názor, že existencia diskriminácie nepredpokladá existenciu identifikovateľného sťažovateľa, ktorý tvrdí, že sa stal obeťou takej diskriminácie. Podľa

vnútroštátneho súdu vyplýva aj z rozsudku Coleman (C-303/06, EU:C:2008:415), že uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania sa nemá obmedziť na osoby, ktoré sa vyznačujú chránenou vlastnosťou.

33 Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že prvá prejudiciálna otázka sa týka vyššie uvedených úvah.

34 Vnútroštátny súd sa síce prikláňa k záveru KZD, podľa ktorého sporná prax predstavuje diskrimináciu, ale ďalej uvádza, že generálna advokátka Kokott dospela vo svojich návrhoch vo veci Belov (C-394/11, EU:C:2012:585, bod 99) k záveru, že prax, ako je sporná prax, sa javí ako nepriama diskriminácia. Uvedený súd okrem toho uvádza, že v podobných veciach dospel Vărchoven administrativen săd k záveru, že nejde o priamu či nepriamu diskrimináciu na základe etnického pôvodu.

35 V tejto súvislosti vnútroštátny súd uvádza, že má pochybnosti v súvislosti s pojmami „priama diskriminácia“ a „nepriama diskriminácia“ uvedenými v písmenách a) a b) odseku 2 článku 2 smernice 2000/43 a aj o tom, či sporná prax patrí pod jednu z týchto kvalifikácií.

36 Za predpokladu, že sporná prax patrí pod pôsobnosť článku 2 ods. 2 písm. b) tejto smernice, napokon vnútroštátny súd vyjadruje pochybnosti o tom, že by sa mohla považovať za objektívne odôvodnenú, primeranú a nevyhnutnú v zmysle tohto ustanovenia. Okrem toho uvádza, že ČEZ RB síce tvrdí, že táto prax je odôvodnená existenciou veľkého počtu neoprávnených zásahov, poškodení a manipulácií s elektromermi, ale táto spoločnosť upustila od svojich pôvodných návrhov pred KZD, v ktorých žiadala predloženie znaleckých posudkov a vypočutie svedkov, pričom tvrdila, že tento druh konania je všeobecne známy. Účastníci konania okrem toho pred vnútroštátnym súdom nezhromažďovali ďalšie dôkazy napriek tomu, že im to súd uložil z titulu dôkazného bremena. Uvedený súd ďalej uvádza, že v tlači sa možno dočítať o nových účinných spôsoboch, ktoré sú menej reštriktívne pre spotrebiteľov, napríklad o použití elektromerov, ktoré umožňujú distribútorovi vykonať odpočet na diaľku a zároveň ho upozornia na pokus o manipuláciu.

37 Za týchto okolností Administrativen săd Sofija-grad rozhodol prerušiť konanie a predložiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Treba pojem ‚etnický pôvod‘ použitý v smernici [2000/43] a v [Charte] vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje na kompaktnú skupinu bulharských štátnych príslušníkov rómskeho pôvodu, akou sú obyvatelia mestskej časti Gizdova mahala v meste Dupnica?

2. Možno pojem ‚porovnateľná situácia‘ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 uplatniť na prejednávaný skutkový stav, keď sa zariadenia na komerčné meranie umiestňujú v ‚rómskych mestských častiach‘ vo výške 6 až 7 metrov, kým v iných mestských častiach bez kompaktného rómskeho obyvateľstva sa bežne umiestňujú vo výške menej ako dva metre?

3. Má sa článok 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 vykladať v tom zmysle, že umiestňovanie zariadení na komerčné meranie v rómskych mestských častiach vo výške 6 až 7 metrov predstavuje menej priaznivé zaobchádzanie s obyvateľstvom rómskeho pôvodu v porovnaní s obyvateľstvom, ktoré má iný etnický pôvod?

4. Keď ide o menej priaznivé zaobchádzanie, treba uvedené ustanovenie vykladať v tom zmysle, že toto zaobchádzanie sa v prípade skutkového stavu, o ktorý ide v konaní vo veci samej, úplne alebo čiastočne zakladá na okolnosti, že sa týka etnickej skupiny Rómov?

5. Je podľa smernice 2000/43 prípustné také vnútroštátne ustanovenie, ako je § 1 bod 7 dodatočných ustanovení [ZZD], podľa ktorého každý akt, každé konanie alebo každé opomenutie, ktorými sa priamo alebo nepriamo zasahuje do práv alebo oprávnených záujmov, predstavuje ‚nepriaznivé zaobchádzanie'?

6. Možno pojem ‚navonok neutrálne zvyklosti' v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 uplatniť na prax spoločnosti [ČEZ RB], ktorou je umiestňovanie zariadení na komerčné meranie vo výške 6 až 7 metrov? Ako treba vykladať pojem ‚navonok' – v tom zmysle, že je prax zjavne neutrálna, alebo tak, že sa ako neutrálna javí len na prvý pohľad, čiže je zdanlivo neutrálna?

7. Vyžaduje si existencia nepriamej diskriminácie v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, aby neutrálne zvyklosti uviedli osoby na základe ich rasy alebo etnického pôvodu do mimoriadne nepriaznivej situácie, alebo postačuje, keď tieto zvyklosti predstavujú iba zásah pre osoby s určitým etnickým pôvodom? Je v tejto súvislosti podľa článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 prípustné také vnútroštátne ustanovenie, ako je článok 4 ods. 3 ZZD, podľa ktorého ide o nepriamu diskrimináciu, keď sa osoba z dôvodov uvedených v odseku 1 (vrátane etnickej príslušnosti) uvedie do menej priaznivej situácie?

8. Ako treba vykladať pojem ‚znevýhodnenie' v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43? Zodpovedá pojmu ‚menej priaznivé zaobchádzanie', ktorý sa používa v článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43, alebo sa vzťahuje len na mimoriadne relevantné, zjavné alebo závažné prípady rozdielneho zaobchádzania? Predstavuje prax, ktorá sa opisuje v prejednávanom prípade, mimoriadne nepriaznivú situáciu? Pokiaľ nejde o prípad mimoriadne relevantného, zjavného a závažného uvedenia do nepriaznivej situácie, postačuje, aby sa poprela nepriama diskriminácia (bez posúdenia, či je príslušná prax odôvodnená, primeraná a nevyhnutná, pokiaľ ide o dosiahnutie legitímneho cieľa)?

9. Sú podľa článku 2 ods. 2 písm. a) a písm. b) smernice 2000/43 prípustné také vnútroštátne ustanovenia, ako je článok 4 ods. 2 a 3 ZZD, ktoré podmieňujú existenciu priamej diskriminácie ‚nepriaznivým zaobchádzaním' a existenciu nepriamej diskriminácie ‚uvedením do nepriaznivej situácie' bez toho, aby tak ako smernica rozlišovali podľa závažnosti konkrétneho nepriaznivého zaobchádzania?

10. Treba článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 vykladať v tom zmysle, že uvedená prax spoločnosti ČEZ RB, pokiaľ ide o zaistenie bezpečnosti elektrickej siete a riadnu evidenciu spotrebovanej elektriny, je objektívne odôvodnená? Je táto prax primeraná aj s ohľadom na povinnosť žalovanej umožniť spotrebiteľom voľný prístup k údajom na elektromeroch? Je táto prax nevyhnutná, ak sú z príspevkov v médiách známe iné technicky a finančne dostupné prostriedky na zaistenie bezpečnosti zariadení na komerčné meranie?"

O prejudiciálnych otázkach

Úvodné poznámky

38 Ako vyplýva z bodu 28 tohto rozsudku, napriek tomu, že vnútroštátny súd uvádza, že situácia sporná v prejednávanej veci podľa neho patrí do vecnej pôsobnosti smernice 2000/43, ako je vymedzená v jej článku 3 ods. 1 písm. h), takže nepovažuje za potrebné v tomto ohľade predložiť

otázku Súdnemu dvoru, aj tak zdôrazňuje, že tento aspekt predstavuje predpoklad, ktorý Súdny dvor bude musieť posúdiť predtým, než sa začne zaoberať prejudiciálnymi otázkami, ktoré mu predkladá.

39 Zatiaľ čo bulharská vláda a Európska komisia zastávajú názor, že sporná prax patrí do tejto vecnej pôsobnosti, ČEZ RB naopak tvrdí, že to tak nie je. Podľa tejto spoločnosti spresnenie uvedené v článku 3 ods. 1 smernice 2000/43, podľa ktorého sa táto smernica uplatní „v rámci právomocí delegovaných na [Úniu]“, má za následok, že táto smernica sa uplatňuje len v súvislosti so situáciami patriacimi do pôsobnosti práva Únie, čo by si vyžadovalo, aby sa hmotnoprávne pravidlo tohto práva uplatňovalo na dotknutý skutkový stav. Únia pritom nestanovila žiadne pravidlo týkajúce sa umiestnenia elektromerov alebo vizuálneho prístupu k týmto zariadeniam.

40 Z odôvodnenia 12 smernice 2000/43 v tejto súvislosti vyplýva, že normotvorca Únie zastával názor, že na zabezpečenie rozvoja demokratických a tolerantných spoločností, ktoré umožňujú účasť všetkých osôb bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod, by sa mala realizovať osobitná akcia v oblasti diskriminácie založenej na rasovom alebo etnickom pôvode, ktorá by mala pokryť najmä oblasti, ktoré sú uvedené v článku 3 ods. 1 tejto smernice (pozri rozsudok Runevič-Vardyn a Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, bod 41).

41 Článok 3 ods. 1 písm. h) smernice 2000/43 odkazuje vo všeobecnosti na prístup k tovaru a službám, ktoré sú k dispozícii verejnosti, ako aj na dodávanie tovaru a poskytovanie služieb (pozri rozsudok Runevič-Vardyn a Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, bod 45).

42 Ako už Súdny dvor rozhodol, vzhľadom na cieľ smernice 2000/43 a povahu práv, ktoré má chrániť, ako aj okolnosť, že táto smernica je v príslušnej oblasti len vyjadrením zásady rovnosti zaobchádzania, ktorá je jednou zo všeobecných zásad práva Únie zakotvenou v článku 21 Charty, nemožno pôsobnosť danej smernice vymedziť reštriktívne (rozsudok Runevič-Vardyn a Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, bod 43).

43 Za týchto podmienok a keďže je nepochybné – ako to uviedla generálna advokátka v bodoch 38 a 39 svojich návrhov –, že dodávky elektriny patria pod článok 3 ods. 1 písm. h) smernice 2000/43, toto ustanovenie sa má vykladať v tom zmysle, že inštalácia elektromeru, ktorý predstavuje príslušenstvo neoddeliteľne spojené s uvedenou dodávkou, u konečného spotrebiteľa, patrí do oblasti pôsobnosti tejto smernice a musí sa pri nej dodržiavať zásada rovnosti zaobchádzania, ktorá je v nej zakotvená.

44 Pokiaľ ide o odkaz uvedený v článku 3 ods. 1 smernice 2000/43 na „[rámec] právomocí delegovaných na [Úniu]“, stačí v prejednávanej veci konštatovať, že také ustanovenie, akými sú článok 13 ods. 1 smernice 2006/32 alebo článok 3 ods. 3 a 7 smernice 2009/72, v spojení s jej prílohou I bodom 1 písm. h) a i), sa týkajú poskytnutia individuálnych elektromerov konečným spotrebiteľom, ktoré sú v rámci univerzálnej služby určené na meranie, sledovanie a reguláciu ich spotreby energie. V tejto súvislosti tak niet pochybností o tom, že podmienky, za akých prebieha toto poskytovanie, patria do právomoci Únie, najmä na základe článku 95 ES, teraz článku 114 ZFEÚ, alebo článku 175 ES, teraz článku 191 ZFEÚ, teda ustanovení tvoriacich právny základ uvedených smerníc.

O prvej prejudiciálnej otázke

45 Prvá otázka sa podľa svojho znenia týka pojmu „etnický pôvod“ v zmysle smernice 2000/43 a článku 21 Charty a jej cieľom je zistiť, či sa tento pojem má vykladať v tom zmysle, že „sa vzťahuje na kompaktnú skupinu bulharských štátnych príslušníkov rómskeho pôvodu“, akou sú obyvatelia mestskej časti dotknutej vo veci samej.

46 Vzhľadom na podrobné úvahy, ktoré v tejto súvislosti obsahuje vnútroštátne rozhodnutie a ktoré sú zhrnuté v bodoch 29 až 33 tohto rozsudku, sa zdá, že vnútroštátny súd sa nepýta na to, či rómsky pôvod možno kvalifikovať ako „etnický pôvod“ v zmysle smernice 2000/43 a všeobecne v zmysle práva Únie – čo uvedený súd správne považuje za nesporné. Pojem etnický pôvod, ktorý vychádza z myšlienky, podľa ktorej sa spoločenské skupiny vyznačujú najmä spoločnou štátnou príslušnosťou, vierovyznaním, jazykom, kultúrnym pôvodom a tradíciami, ako aj prostredím, v ktorom žijú, sa totiž vzťahuje na rómsku komunitu (pokiaľ ide o článok 14 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pozri v tomto zmysle ESĽP, Načova a iní v. Bulharsko, 43577/98 a 43579/98, 2005-VII, ako aj Sejdić a Finbci v. Bosna a Hercegovina, 27996/06 a č. 34836/06, body 43 až 45 a 50, 2009).

47 Ako naopak vyplýva z bodov 31 a 32 tohto rozsudku, rozhodujúcou skutočnosťou, ktorá pravdepodobne viedla vnútroštátny súd k predloženiu prvej otázky, je to, že sporná prax sa uplatňuje v celej mestskej časti obývanej zväčša, ale nie výlučne, osobami rómskeho pôvodu.

48 V súvislosti s poslednou uvedenou okolnosťou vnútroštátny súd zastáva názor, že vzhľadom na to, že A. Nikolova sa sama vo svojej sťažnosti stotožnila s obyvateľmi rómskeho pôvodu, ktorí bývajú v dotknutej mestskej časti a s ktorými spoločne znáša znevýhodnenie vyplývajúce zo spornej praxe, možno sa domnievať, že sa sama považuje za Rómku. Uvedený súd však tiež uvádza, že keby sa bolo treba domnievať, že A. Nikolova nie je rómskeho pôvodu, tento fakt by nemohol ovplyvniť ani uplatniteľnosť smernice 2000/43 na prejednávanú vec, ani skutočnosť, že dotknutá osoba by sa mohla v prejednávanej veci odvolávať na jej porušenie v súvislosti so svojou osobou.

49 Vo svojich vyjadreniach predložených Súdnemu dvoru, ktoré treba zohľadniť, A. Nikolova jednoznačne uviedla, že má bulharský etnický pôvod, nepovažuje sa za Rómku a netreba ju za Rómku považovať.

50 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba usudzovať, že vnútroštátny súd sa v podstate pýta, či sa pojem „diskriminácia na základe etnického pôvodu“ v zmysle smernice 2000/43, a najmä jej článku 1 a článku 2 ods. 1, prípadne v spojení s článkom 21 Charty, má vykladať v tom zmysle, že za takých okolností, ako sú okolnosti vo veci samej, sa tento pojem má použiť bez ohľadu na to, či sa opatrenie sporné vo veci samej týka osôb, ktoré majú určitý etnický pôvod, alebo osôb, ktoré nemajú taký pôvod, ale spoločne s prvou uvedenou skupinou osôb znášajú menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie vyplývajúce z tohto opatrenia.

51 V tejto súvislosti, a pokiaľ ide o znenie ustanovení smernice 2000/43, treba uviesť, že v jej článku 1 sa spresňuje, že jej účelom je ustanovenie rámca boja proti „diskriminácii na základe rasy alebo etnického pôvodu“.

52 V článku 2 ods. 1 tejto smernice sa definuje zásada rovnakého zaobchádzania, ktorá znamená to, že neexistuje žiadna „priama alebo nepriama diskriminácia na základe rasy alebo etnickom pôvode“.

53 Ako uviedla generálna advokátka v bode 53 svojich návrhov, v článku 2 ods. 2 písm. a) uvedenej smernice sa vo väčšine jazykových verzií stanovuje, že za priamu diskrimináciu sa považuje prípad, keď sa s jednou osobou „z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu“ zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa zaobchádzalo v porovnateľnej situácii menej priaznivo ako s inou osobou, pričom len niekoľko jazykových verzií odkazuje na menej priaznivé zaobchádzanie s osobou z dôvodu „jej“ rasy alebo „jej“ etnického pôvodu.

54 Podľa článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 sa za nepriamu diskrimináciu považuje prípad, „ak by v dôsledku navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti bola osobitne znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami, iba ak uvedený predpis, kritérium alebo zvyklosť je objektívne odôvodnený legitímnym cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie sú primerané a nevyhnutné“.

55 Keďže znenie uvedených ustanovení ako také neumožňuje – vzhľadom na rozdiely v jazykových verziách smernice 2000/43 uvedené v bode 53 tohto rozsudku – vyriešiť otázku, či by sa zásada rovnosti zaobchádzania, ktorú má táto smernica zaručiť, nemala uplatňovať v rámci okruhu osôb, ktorých sa týka diskriminačné opatrenie založené na rase alebo etnickom pôvode, len na tie osoby, ktoré skutočne majú dotknutú rasu alebo dotknutý etnický pôvod, treba na účely výkladu uvedených ustanovení zohľadniť aj ich kontext a všeobecnú štruktúru a cieľ smernice 2000/43, ktorých sú súčasťou (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky VEMW a i., C-17/03, EU:C:2005:362, bod 41 a citovanú judikatúru, ako aj Komisia/Portugalsko, C-450/11, EU:C:2013:611, bod 47 a citovanú judikatúru).

56 V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že judikatúra Súdneho dvora, ktorá už bola uvedená v bode 42 tohto rozsudku a podľa ktorej pôsobnosť smernice 2000/43 nemožno – vzhľadom na jej účel a povahu práv, ktoré má chrániť, – vymedziť reštriktívne, môže v prejednávanej veci odôvodniť výklad, podľa ktorého sa zásada rovnosti zaobchádzania, na ktorú uvedená smernica odkazuje, neuplatňuje na základe určitej kategórie osôb, ale na základe dôvodov uvedených v jej článku 1, takže táto zásada sa potom má vzťahovať aj na osoby, ktoré síce nie sú príslušníkmi dotknutej rasy alebo etnickej skupiny, ale napriek tomu znášajú menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie z niektorého z uvedených dôvodov (pozri analogicky rozsudok Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, body 38 a 50).

57 Takýto výklad okrem iného potvrdzuje aj odôvodnenie 16 a článok 3 ods. 1 tejto smernice, podľa ktorých sa ochrana pred diskrimináciou na základe rasy alebo etnického pôvodu, ktorú zaručuje, poskytuje „všetkým“ osobám.

58 Potvrdzuje ho aj znenie článku 13 ES, teraz článok 19 ZFEÚ, ktorý je právnym základom smernice 2000/43 a zveruje Únii právomoc prijať potrebné opatrenia na boj proti diskriminácii založenej najmä na základe rasy a etnického pôvodu (pozri analogicky rozsudok Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, bod 38), a ako to generálna advokátka uviedla v bode 53 svojich návrhov, aj zásada zákazu diskriminácie na základe rasy a etnického pôvodu, ktorá je zakotvená v článku 21 Charty, ktorého konkrétnym vyjadrením je v hmotnoprávnych oblastiach práve táto smernica (pozri rozsudok Runevič-Vardyn a Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, bod 43, ako aj analogicky rozsudok Felber, C-529/13, EU:C:2015:20, body 15 a 16).

59 Pokiaľ ide o situáciu vo veci samej, ak pripustíme, že A. Nikolova nie je rómskej národnosti, ako to ona sama pred Súdnym dvorom tvrdí, vyplýva z toho, že je to práve rómsky pôvod, v prejednávanej veci pôvod väčšiny obyvateľov mestskej časti, kde vykonáva svoju činnosť, ktorý je tým prvkom, na základe ktorého musí znášať menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie.

60 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú otázku odpovedať tak, že pojem „diskriminácia na základe etnického pôvodu“ v zmysle smernice 2000/43, a najmä jej článku 1 a článku 2 ods. 1, sa má vykladať v tom zmysle, že za takých okolností, ako sú okolnosti vo veci samej, keď sú v mestskej časti obývanej prevažne osobami rómskeho pôvodu všetky elektromery umiestnené na elektrických stĺpoch siete vysokého napätia vo výške 6 až 7 metrov, pričom v ostatných mestských častiach sa elektromery umiestňujú vo výške menej ako dva metre, sa tento pojem má použiť bez ohľadu na to, či sa toto spoločné opatrenie týka osôb, ktoré majú určitý etnický pôvod alebo osôb, ktoré nemajú taký pôvod, ale spoločne s prvou uvedenou skupinou osôb znášajú menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie vyplývajúce z tohto opatrenia.

O piatej prejudiciálnej otázke

61 Vo svojej piatej otázke, ktorú treba preskúmať ako druhú v poradí, sa vnútroštátny súd pýta, či § 1 bod 7 dodatočných ustanovení ZZD, podľa ktorého každý akt, ktorým sa priamo alebo nepriamo zasahuje do „práva alebo oprávnených záujmov“, predstavuje „nepriaznivé zaobchádzanie“, je zlučiteľný so smernicou 2000/43.

62 Treba pripomenúť, že v rámci konania začatého na základe článku 267 ZFEÚ Súdny dvor nemá právomoc vyjadrovať sa k zlučiteľnosti noriem vnútroštátneho práva s ustanoveniami práva Únie. Naopak, Súdny dvor má právomoc poskytnúť vnútroštátnemu súdu všetky výkladové prostriedky vyplývajúce z práva Únie, ktoré mu umožnia posúdiť zlučiteľnosť vnútroštátnych právnych predpisov s právnou úpravou Únie (pozri najmä rozsudok Placanica a i., C-338/04, C-359/04 a C-360/04, EU:C:2007:133, bod 36 a citovanú judikatúru).

63 Okrem toho treba uviesť, že z vysvetlení, ktoré predložil vnútroštátny súd, vyplýva, že tento pojem nepriaznivého zaobchádzania sa vo vnútroštátnom práve uplatňuje na účely stanovenia existencie priamej, ako aj nepriamej diskriminácie v zmysle odsekov 2 a 3 článku 4 ZZD.

64 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy sa má piata prejudiciálna otázka chápať tak, že sa týka zistenia, či smernica 2000/43, najmä jej článok 2 ods. 1 a 2 písm. a) a b), sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré stanovuje, že na to, aby bolo možné potvrdiť existenciu priamej alebo nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu v oblastiach upravených v článku 3 ods. 1 tejto smernice, menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie, na ktoré odkazujú písmená a) a b), musia pozostávať zo zásahu do práv alebo oprávnených záujmov.

65 V tejto súvislosti treba na úvod pripomenúť, že ako vyplýva z odôvodnení 12 a 13 smernice 2000/43, táto smernica má zabezpečiť rozvoj demokratických a tolerantných spoločností, ktoré umožňujú účasť všetkých osôb bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod, a s týmto cieľom by sa mala „každá“ priama alebo nepriama diskriminácia založená na rasovom alebo etnickom pôvode v oblastiach, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, v Únii zakázať. Článok 2 ods. 1 tejto smernice tiež potvrdzuje, že zásada rovnosti zaobchádzania na účely tejto smernice znamená zákaz „každej“ priamej alebo nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu.

66 Ako pripomína aj bod 42 tohto rozsudku, pôsobnosť predmetnej smernice nemožno vykladať reštriktívne.

67 V odôvodnení 28 smernice 2000/43 sa napokon spresňuje, že jej cieľom je zabezpečenie spoločnej vysokej úrovne ochrany proti diskriminácii vo všetkých členských štátoch. V tejto súvislosti z článku 6 ods. 1 tejto smernice vyplýva, že táto smernica stanovuje „minimálne požiadavky“ bez toho, aby bola dotknutá možnosť členských štátov prijať alebo zachovať ustanovenia, ktoré sú „priaznivejšie“ pre ochranu zásady rovnakého zaobchádzania.

68 Treba pritom konštatovať, že vnútroštátny predpis dotknutý vo veci samej, ktorý kvalifikuje konanie, ktoré zasahuje do „práva“ alebo „oprávneného záujmu“ osoby ako „menej priaznivé“ alebo „nevýhodné“ zaobchádzanie v zmysle písmen a) a b) odseku 2 článku 2 smernice 2000/43, stanovuje podmienku, ktorá nevyplýva z uvedených ustanovení smernice, a preto obmedzuje rozsah ochrany zaručenej touto smernicou.

69 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na piatu otázku odpovedať tak, že smernicu 2000/43, konkrétne jej ustanovenia článku 2 ods. 1 a článku 2 ods. 2 písm. a) a b), treba vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu predpisu, ktorý stanovuje, že na to, aby bolo možné potvrdiť existenciu priamej alebo nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu v oblastiach upravených v článku 3 ods. 1 tejto smernice, menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie, na ktoré odkazujú písmená a) a b), musia pozostávať zo zásahu do práv alebo oprávnených záujmov.

O druhej až štvrtej prejudiciálnej otázke

70 Svojou druhou až štvrtou otázkou, ktoré treba preskúmať spoločne a ako tretie v poradí, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 má vykladať v tom zmysle, že také opatrenie, akým je sporná prax, môže vytvárať situáciu, v ktorej sa v zmysle toho ustanovenia s osobami „zaobchádza menej priaznivo“ ako s ostatnými osobami „v porovnateľnej situácii“ z dôvodov spočívajúcich úplne alebo čiastočne v etnickom pôvode, takže táto situácia v zmysle uvedeného ustanovenia vyvoláva priamu diskrimináciu na základe tohto pôvodu.

71 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že článok 267 ZFEÚ neumožňuje Súdnemu dvoru uplatniť predpisy Únie na konkrétny prípad, ale môže sa iba vyjadriť k výkladu zmlúv a aktov prijatých inštitúciami Únie. Súdny dvor však môže v rámci súdnej spolupráce stanovenej v tomto článku, na základe okolností uvedených v spise, poskytnúť vnútroštátnemu súdu skutočnosti potrebné na výklad práva Únie, ktoré mu môžu byť užitočné pri posudzovaní účinkov daného ustanovenia (pozri najmä rozsudok Feryn, C-54/07, EU:C:2008:397, bod 19 a citovanú judikatúru).

72 V prejednávanej veci treba po prvé pripomenúť, ako už bolo uvedené v bode 58 tohto rozsudku, že smernica 2000/43 je v tejto oblasti pôsobnosti konkrétnym vyjadrením zásady zákazu diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu zakotvenej v článku 21 Charty.

73 Po druhé treba uviesť, že odôvodnenie 3 tejto smernice odkazuje na rôzne medzinárodné dohody, medzi ktorými sa nachádza okrem iného Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie prijatý 21. decembra 1965. Podľa článku 1 tohto dohovoru diskriminácia založená na etnickom pôvode osoby je jednou z foriem rasovej diskriminácie.

74 Po tretie, ako vyplýva z odôvodnení 9, 12 a 13 smernice 2000/43, normotvorca Únie chcel takisto zdôrazniť, že na jednej strane diskriminácia založená na rasovom alebo etnickom pôvode môže sťažiť dosiahnutie cieľov Zmluvy, najmä dosiahnutie vysokého stupňa zamestnanosti a sociálnej ochrany, hospodársku a sociálnu súdržnosť a jednotu, zvyšovanie životnej úrovne a kvality života,

ako aj dosiahnutie toho, aby sa Európska únia stala územím slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, a že na druhej strane zákaz akejkoľvek diskriminácie tohto druhu, ktorý táto smernica zavádza v oblastiach, ktoré upravuje, má zabezpečiť rozvoj demokratických a tolerantných spoločností, ktoré umožňujú účasť všetkých osôb bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod.

75 S pomocou týchto úvodných poznámok, a pokiaľ ide v prvom rade o zistenie, či bolo rozdielne zaobchádzanie vyplývajúce zo spornej praxe zavedené z dôvodov etnického pôvodu v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43, čo je predmetom štvrtej prejudiciálnej otázky, treba v úvode uviesť, že na základe samotnej skutočnosti, že v mestskej časti dotknutej vo veci samej bývajú aj obyvatelia, ktorí nemajú rómsky pôvod, nemožno vylúčiť, že táto prax bola zavedená s ohľadom na rómsky pôvod, ktorý je spoločný pre väčšinu obyvateľov tejto mestskej časti.

76 Ďalej treba spresniť – a to aj vzhľadom na to, že štvrtá otázka odkazuje na menej priaznivé zaobchádzanie, ktoré môže „úplne alebo čiastočne“ vyplývať zo skutočnosti, že ide o rómske etnikum, –, že na to, aby sa dalo hovoriť o priamej diskriminácii v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43, stačí, aby tento etnický pôvod bol rozhodujúci pre rozhodnutie o zavedení takého zaobchádzania bez toho, aby boli dotknuté výnimky stanovené v článkoch 4 a 5 smernice 2000/43, ktoré sa týkajú podstatných profesijných a určujúcich požiadaviek a pozitívnych akcií členských štátov na predchádzanie nevýhodám súvisiacim s rasou alebo etnickým pôvodom a ich vyrovnanie, teda výnimky, ktoré v prejednávanej veci nie sú relevantné.

77 Napokon z článku 8 ods. 1 smernice 2000/43 vyplýva, že ak osoba, ktorá sa považuje za poškodenú tým, že v jej prípade nebola uplatnená zásada rovnosti zaobchádzania, pričom uvedie pred súdom alebo iným príslušným orgánom skutočnosti, z ktorých možno odvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, bude úlohou odporcu, aby dokázal, že uvedená zásada nebola porušená.

78 V tejto súvislosti Súdny dvor spresnil, že hoci osobe, ktorá tvrdí, že bola poškodená nedodržaním zásady rovnosti zaobchádzania, prináleží, aby najprv predložila skutočnosti, z ktorých možno odvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, v rámci predloženia takých skutočností však treba zaistiť, aby odopretie poskytnutia takých skutočností zo strany žalovaného nemohlo ohroziť dosiahnutie cieľov smernice 2000/43 (rozsudok Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, body 36 a 40).

79 Vnútroštátnym súdnym alebo iným príslušným orgánom prislúcha, aby v súlade s vnútroštátnym právom a/alebo vnútroštátnou praxou zhodnotili skutočnosti, z ktorých možno vyvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii, ako ju stanovuje odôvodnenie 15 smernice 2000/43 (rozsudok Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, bod 37).

80 Je preto úlohou vnútroštátneho súdu, aby v prejednávanej veci zohľadnil všetky okolnosti súvisiace so spornou praxou, aby mohol určiť, či existuje dostatok informácií na to, aby skutočnosti nasvedčujúce existencii priamej diskriminácie na základe etnického pôvodu mohli byť považované za preukázané, a dbať na to, aby odmietnutie žalovaného, v prejednávanej veci ČEZ RB, poskytnúť informácie v rámci zisťovania skutočností neviedlo k ohrozeniu uskutočnenia cieľov sledovaných smernicou 2000/43 (pozri v tomto zmysle rozsudok Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, bod 42).

81 Medzi skutočnosti, ktoré treba v tejto súvislosti vziať do úvahy, patrí najmä skutočnosť – uvedená vnútroštátnym súdom a nespochybnená zo strany ČEZ RB –, že spornú prax táto spoločnosť zaviedla len v mestských častiach, v ktorých podobne ako v časti „Gizdova mahala“ bývajú prevažne bulharskí občania rómskej národnosti, čo je všeobecne známe.

82 To isté platí pre skutočnosť, ktorú uviedla KZD vo svojich vyjadreniach predložených Súdnemu dvoru a podľa ktorej ČZ RB v rámci rôznych vecí, ktoré boli predložené KZD, tvrdila, že podľa jej názoru sa poškodení neoprávnených odberov dopúšťajú prevažne občania rómskej národnosti. Takéto tvrdenia by totiž mohli nasvedčovať tomu, že sporná prax vychádza z etnických stereotypov a predsudkov, pričom sa tu rasové motívy miešajú s inými motívmi.

83 Medzi skutočnosti, ktoré možno takisto zohľadniť, patrí skutočnosť, ktorú už uviedol vnútroštátny súd, že ČEZ RB napriek tomu, že ju na to uvedený súd vyzval z titulu jej dôkazného bremena, nepredložila dôkazy o poškodeniach a manipuláciách s elektromermi a údajných neoprávnených odberoch, pričom tvrdila, že tieto skutočnosti sú všeobecne známe.

84 Vnútroštátny súd musí takisto zohľadniť nútenú, všeobecnú a trvajúcu povahu spornej praxe, ktorá, po prvé, bola zavedená pre všetkých obyvateľov mestskej časti bez ohľadu na to, či sa s ich individuálnymi elektromermi manipulovalo, alebo nie, alebo došlo k neoprávneným odberom, a bez ohľadu na totožnosť autorov tohto konania, a po druhé, stále pretrváva takmer štvrť storočia po svojom zavedení, pričom táto prax môže naznačovať, že obyvatelia tejto mestskej časti, o ktorej je všeobecne známe, že ju obývajú prevažne bulharskí občania rómskej národnosti, sú ako celok považovaní za potenciálnych autorov takého protiprávneho konania. Toto vnímanie totiž môže predstavovať relevantnú indíciu pre celkové posúdenie spornej praxe (pozri analogicky rozsudok Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, bod 51).

85 Okrem toho treba pripomenúť, že keby vnútroštátny súd dospel k záveru, že tu existuje domnienka diskriminácie, účinné uplatnenie zásady zákazu diskriminácie si vyžaduje, aby dôkazné bremeno niesli dotknuté žalované, ktoré by museli preukázať, že uvedená zásada nebola porušená (pozri najmä rozsudky Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, bod 54, a Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, bod 55). V takom prípade by ČEZ RB ako žalovaná musela vyvrátiť existenciu porušenia zásady rovnosti zaobchádzania a preukázať, že zavedenie spornej praxe a jej zachovávanie aj v súčasnosti nevychádzajú z toho, že v dotknutých mestských častiach bývajú prevažne bulharskí občania rómskej národnosti, ale výlučne z objektívnych faktorov bez akejkoľvek diskriminácie založenej na rase alebo etnickom pôvode (pozri analogicky rozsudky Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, bod 55, ako aj Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, bod 56).

86 Po druhé, pokiaľ ide o ďalšie podmienky stanovené v článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43, ktoré sú predmetom druhej a tretej otázky, konkrétne existencia „menej priaznivého zaobchádzania“ a „porovnateľnej povahy“ skúmaných situácií, niet pochybností o tom, že taká prax, ako je sporná prax, sa vyznačuje uvedenými charakteristikami.

87 Nemožno totiž spochybniť nepriaznivú povahu zaobchádzania vyplývajúceho zo spornej praxe pre obyvateľov – väčšinou rómskej národnosti –, ktorí bývajú v dotknutej mestskej časti, vzhľadom na to, že je pre nich extrémne ťažké, alebo dokonca nemožné dostať sa k svojmu elektromeru, aby mohli kontrolovať svoju spotrebu, a aj vzhľadom na urážlivý a stigmatizujúci charakter tejto praxe, ako už bolo uvedené v bode 84 tohto rozsudku.

88 Pokiaľ ide o otázku, či podmienka týkajúca sa existencie „porovnateľnej situácie“ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 môže byť v prejednávanej veci splnená, z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že pochybnosti, ktoré má v tejto súvislosti vnútroštátny súd, sa týkajú dvoch skutočností, a to konkrétne toho, že sporná prax sa vzťahuje aj na osoby, ktoré

nemajú rómsky pôvod a bývajú v „rómskych častiach“, a toho, že naopak sú z tejto praxe vylúčené osoby rómskeho pôvodu, ktoré bývajú v mestských častiach, kde väčšina obyvateľov nemá tento pôvod.

89 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že požiadavka týkajúca sa porovnateľnej povahy situácií na účely určenia existencie porušenia zásady rovnosti zaobchádzania sa musí posúdiť z hľadiska všetkých prvkov, ktoré ju charakterizujú (pozri najmä rozsudok Arcelor Atlantique a Lorraine a i., C-127/07, EU:C:2008:728, bod 25).

90 V prejednávanej veci pritom treba konštatovať, že v zásade všetkých konečných používateľov elektrickej energie, ktorí sú zásobovaní jedným distribútorom v rámci mestského celku, treba považovať za subjekty, ktoré sa vo vzťahu k tomuto distribútorovi nachádzajú v porovnateľnej situácii, pokiaľ ide o poskytnutie elektromerov určených na meranie ich spotreby a na to, aby mohli sledovať jej vývoj.

91 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na druhú až štvrtú otázku odpovedať tak, že článok 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 sa má vykladať v tom zmysle, že opatrenie, akým je sporná prax, predstavuje priamu diskrimináciu v zmysle tohto ustanovenia, ak sa ukáže, že toto opatrenie bolo zavedené a/alebo sa zachováva z dôvodov týkajúcich sa etnického pôvodu, ktorý je spoločný pre väčšinu obyvateľov dotknutej mestskej časti, čo musí preskúmať vnútroštátny súd pi posúdení všetkých relevantných okolností veci, ako aj pravidiel týkajúcich sa prenesenia dôkazného bremena stanovených v článku 8 ods. 1 uvedenej smernice.

O šiestej až deviatej prejudiciálnej otázke

92 Vo svojej šiestej až deviatej otázke, ktoré treba posúdiť spoločne ako štvrté v poradí, sa vnútroštátny súd v podstate pýta na rozsah pojmov „navonok neutrálny“ a „osobitne znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami“ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, ako aj na to, či taká prax, ako je sporná prax – za predpokladu, že nepredstavuje priamu diskrimináciu –, spĺňa uvedené podmienky a v dôsledku toho môže predstavovať nepriamu diskrimináciu v zmysle uvedeného ustanovenia. Vnútroštátny súd sa zároveň pýta, či sa toto ustanovenie má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré stanovuje, že na to, aby existovala taká nepriama diskriminácia, znevýhodnenie musí súvisieť s rasovými dôvodmi alebo dôvodmi etnického pôvodu.

93 Pokiaľ ide po prvé o otázku „navonok neutrálnej“ praxe v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 a o otázku, či sa tento pojem má chápať tak – ako sa vnútroštátny súd pýta vo svojej šiestej prejudiciálnej otázke –, že označuje prax, ktorej neutrálna povaha je mimoriadne „zjavná“, alebo prax, ktorá je len „zdanlivo“ alebo „len na prvý pohľad“ neutrálna, niet pochybností o tom, ako to uvádza aj generálna advokátka v bode 92 svojich návrhov, že tento pojem treba chápať v druhom uvedenom význame.

94 Okrem toho, že zodpovedá najprirodzenejšiemu významu takto použitého výrazu, tento význam sa vyvinul aj na základe ustálenej judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa nepriamej diskriminácie, podľa ktorej na rozdiel od priamej diskriminácie môže k nepriamej diskriminácii dôjsť na základe opatrenia, ktoré je síce formulované neutrálne, to znamená odkazom na iné kritériá, ktoré nesúvisia s chránenou vlastnosťou, ale napriek tomu dochádza k znevýhodneniu predovšetkým osôb, ktoré majú túto vlastnosť (pozri v tomto zmysle najmä rozsudok Z., C-363/12, EU:C:2014:159, bod 53 a citovanú judikatúru).

95 Pokiaľ ide po druhé o pochybnosti, ktoré vyjadril vnútroštátny súd vo svojej siedmej otázke, v súvislosti s článkom 4 ods. 3 ZZD, podľa ktorého ide o nepriamu diskrimináciu, keď sa osoba z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu dostane do menej priaznivej situácie v porovnaní s inými osobami, treba pripomenúť, že ako vyplýva z odpovede na druhú až štvrtú otázku, ak sa ukáže, že opatrenie, ktoré má za následok rozdielne zaobchádzanie, bolo zavedené z dôvodov súvisiacich s rasou alebo etnickým pôvodom, toto opatrenie sa musí kvalifikovať ako „priama diskriminácia“ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43.

96 Nepriama diskriminácia na základe rasy alebo etnického pôvodu naopak nevyžaduje, aby sa dotknuté opatrenie zakladalo na tomto druhu odôvodnenia. Ako totiž vyplýva z judikatúry uvedenej v bode 94 tohto rozsudku, na to, aby opatrenie mohlo patriť pod článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, postačuje, aby uvedené opatrenie, ktoré síce využíva neutrálne kritériá, ktoré nie sú založené na chránenej vlastnosti, malo za následok znevýhodnenie osôb s touto vlastnosťou.

97 Z uvedeného vyplýva, že uvedený článok 2 ods. 2 písm. b) sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré existenciu nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu podmieňuje požiadavkou, aby sa dotknuté opatrenie prijalo z rasových dôvodov alebo dôvodov etnického pôvodu.

98 Pokiaľ ide po tretie o spresnenie, ktoré obsahuje článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 a ktoré sa týka „osobitného znevýhodnenia“ osôb určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s ostatnými osobami, vnútroštátny súd vo svojej ôsmej otázke uvádza, že článok 2 ods. 2 písm. a) tejto smernice definuje priamu diskrimináciu pomocou odkazu na existenciu „menej priaznivého zaobchádzania“. S ohľadom na tento terminologický rozdiel sa uvedený súd pýta, či len „mimoriadne relevantné, zjavné alebo závažné prípady“ môžu viesť k „osobitnému“ znevýhodneniu v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43.

99 V tejto súvislosti treba uviesť, že ani z výrazu „znevýhodnenie“ použitého v uvedenom článku 2 ods. 2 písm. b), ani z iných spresnení obsiahnutých v tomto ustanovení nevyplýva, že takéto znevýhodnenie by existovalo len v mimoriadne relevantnom, zjavnom alebo závažnom prípade nerovnosti.

100 Uvedená podmienka sa musí naproti tomu chápať tak, že znamená, že z dôvodu dotknutého opatrenia sú znevýhodnené predovšetkým osoby daného etnického pôvodu.

101 Takýto výklad je v súlade s judikatúrou Súdneho dvora vypracovanou v súvislosti s pojmom nepriama diskriminácia, z ktorej okrem iného vyplýva, že k takejto diskriminácii môže dôjsť, ak pri uplatnení vnútroštátneho opatrenia, a to aj napriek jeho neutrálnej formulácii, dochádza v skutočnosti k znevýhodneniu omnoho väčšieho počtu nositeľov chránenej vlastnosti než osôb, ktoré túto vlastnosť nemajú (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky Z., C-363/12, EU:C:2014:159, bod 53 a citovanú judikatúru, ako aj Cachaldora Fernández, C-527/13, EU:C:2015:215, bod 28 a citovanú judikatúru).

102 Uvedený výklad je zároveň na rozdiel od výkladu, z ktorého by vyplývalo, že len mimoriadne relevantné, zjavné alebo závažné prípady nerovnosti patria pod článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, najviac v súlade s cieľmi sledovanými normotvorcom Únie, ktoré sú už uvedené v bodoch 42, 67 a 72 až 74 tohto rozsudku.

103 Pokiaľ ide po štvrté o deviatu otázku vnútroštátneho súdu, ktorý sa pýta, či je článok 4 ods. 2 a 3 ZZD, ktorý odkazuje na „menej priaznivé“ zaobchádzanie alebo na „menej priaznivú“ situáciu na účely vymedzenia priamej a nepriamej diskriminácie, a teda na rovnaký stupeň závažnosti, v súlade so smernicou 2000/43, stačí uviesť, že z výkladu článku 2 ods. 2 písm. b) danej smernice, ktorý je uvedený v bodoch 99 až 102 tohto rozsudku, vyplýva, že pokiaľ ide o znevýhodnenie uvedené v danom ustanovení, nevyžaduje sa žiadny osobitný stupeň závažnosti. Za týchto podmienok preto nepoužitie takého kritéria závažnosti v uvedenej vnútroštátnej právnej úprave nemôže vyvolať problém zlučiteľnosti s uvedenou smernicou.

104 Pokiaľ ide po piate o otázky obsiahnuté v šiestej a ôsmej prejudiciálnej otázke, ktoré sa týkajú toho, či taká prax, ako je sporná prax, má „navonok“ neutrálnu povahu a či má za následok „osobitné znevýhodnenie“ v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, tak, ako sa uvádza vyššie, treba pripomenúť, ako sa to už urobilo v bode 71 tohto rozsudku, že hoci je na vnútroštátnom súde, aby posúdil skutkový stav a uplatnil pravidlá práva Únie na daný prípad, Súdny dvor môže poskytnúť vnútroštátnemu súdu skutočnosti potrebné na výklad práva Únie, ktoré mu môžu byť užitočné pri posudzovaní účinkov akéhokoľvek ustanovenia tohto práva.

105 V prejednávanej veci a za predpokladu, že by vnútroštátny súd dospel k záveru, že sa nepreukázalo, že sporná prax predstavuje priamu diskrimináciu na základe etnického pôvodu, treba uviesť, že na základe skutkového stavu zisteného vnútroštátnym súdom možno usudzovať, že táto prax vykazuje znaky, ktoré sú potrebné na to, aby predstavovala nepriamu diskrimináciu v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 s výnimkou prípadu, keď by ju nebolo možné odôvodniť na základe tohto ustanovenia.

106 Po prvé niet totiž pochýb o tom, že táto prax a kritérium, podľa ktorého bola výlučne zavedená, teda lokalizácia dotknutých obydlí v mestskej časti, v ktorej bolo zistených množstvo manipulácií a poškodení elektromerov, ako aj neoprávnených odberov, by predstavovala navonok neutrálnu prax v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, ako sa to uvádza v bodoch 93 a 94 tohto rozsudku.

107 Po druhé, keďže je vzhľadom na vyjadrenia v rozhodnutí vnútroštátneho súdu nesporné, že uvedená prax sa vyvinula len v mestských častiach, v ktorých podobne ako v časti dotknutej vo veci samej bývajú prevažne osoby rómskeho pôvodu, takáto prax môže oveľa závažnejšie ovplyvniť osoby s takýmto pôvodom, a teda v zmysle uvedeného článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, ako je spresnený v bodoch 100 až 102 tohto rozsudku, znevýhodniť osoby s takýmto etnickým pôvodom v porovnaní s inými osobami.

108 Ako sa už zdôraznilo v bode 87 tohto rozsudku, takáto nevýhoda vyplýva najmä z urážlivej a stigmatizujúcej povahy spornej praxe a zo skutočnosti, že táto prax konečnému odberateľovi mimoriadne sťažuje alebo dokonca znemožňuje kontrolu jeho elektromeru s cieľom overiť si svoju spotrebu.

109 Vzhľadom na vyššie uvedené treba na šiestu až deviatu položenú otázku odpovedať tak, že článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 sa má vykladať v tom zmysle, že:

– toto ustanovenie bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré stanovuje, že na to, aby existovala taká nepriama diskriminácia na základe rasy alebo etnického pôvodu, osobitné znevýhodnenie musí súvisieť s rasovými dôvodmi alebo dôvodmi etnického pôvodu,

– pod pojmom „navonok neutrálny“ predpis, kritérium alebo prax v zmysle tohto ustanovenia sa rozumie ustanovenie, kritérium alebo prax, ktoré sú formulované alebo uplatňované zdanlivo neutrálne, t. j. s ohľadom na iné faktory, než je chránená vlastnosť, ktoré jej nie sú rovnocenné,

– pojem „osobitné znevýhodnenie“ v zmysle toho istého ustanovenia neoznačuje relevantný, zjavný alebo závažný prípad nerovnosti, ale znamená, že z dôvodu dotknutého predpisu, kritéria alebo praxe sú znevýhodnené predovšetkým osoby danej rasy alebo daného etnického pôvodu,

– za predpokladu, že taká prax, ako je prax dotknutá vo veci samej, by nepredstavovala priamu diskrimináciu v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) uvedenej smernice, mohla by v zásade predstavovať navonok neutrálnu prax v zmysle písmena b) uvedeného článku 2 ods. 2, ktorá osobitne znevýhodňuje osoby určitého etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami.

O desiatej prejudiciálnej otázke

110 Svojou desiatou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 má vykladať v tom zmysle, že takú prax, akou je prax sporná vo veci samej, možno objektívne odôvodniť potrebou zaistiť bezpečnosť elektrickej siete a riadnu evidenciu spotreby elektriny, a to najmä vzhľadom na nevyhnutnosť umožniť spotrebiteľom voľný prístup k elektromerom, pričom z médií sú známe iné technicky a finančne dostupné prostriedky na zaistenie bezpečnosti elektromerov.

111 Ako vyplýva z uvedeného článku 2 ods. 2 písm. b), predpis, kritérium alebo zvyklosť, ktoré sú navonok neutrálne, ale osobitne znevýhodňujú osoby určitej rasy alebo etnického pôvodu, predstavujú nepriamu, a teda zakázanú, diskrimináciu, ibaže by uvedený predpis, kritérium alebo zvyklosť boli objektívne odôvodnené legitímnym cieľom a prostriedky na jeho dosiahnutie by boli primerané a nevyhnutné.

112 V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že vzhľadom na úvahy a ciele uvedené v bodoch 72 až 74 tohto rozsudku sa v prípade rozdielneho zaobchádzania na základe rasy alebo etnického pôvodu musí pojem objektívne odôvodnenie vykladať striktne.

113 V prejednávanej veci, ako vyplýva z rozhodnutia vnútroštátneho súdu aj z vyjadrení ČEZ RB pred Súdnym dvorom, táto spoločnosť tvrdí, že sporná prax sa zaviedla s cieľom bojovať proti početným poškodeniam elektromerov a zásahom do nich, ako aj proti neoprávneným odberom, ktoré boli zistené v dotknutej mestskej časti. Cieľom tejto praxe je tak zabrániť podvodom a zneužitiam, ako aj chrániť jednotlivcov pre rizikom, ktoré takéto konanie predstavuje pre ich život a zdravie, a zabezpečiť kvalitu a bezpečnosť distribúcie elektriny v záujme všetkých odberateľov.

114 Po prvé treba pripustiť, ako to uviedla aj generálna advokátka v bode 117 svojich návrhov, že takéto ciele posudzované ako celok predstavujú legitímne ciele uznané právom Únie (pokiaľ ide o boj proti podvodom a kriminalite, pozri rozsudok Placanica a i., C-338/04, C-359/04 a C-360/04, EU:C:2007:133, body 46 a 55).

115 Po druhé treba zdôrazniť, že preskúmavané opatrenia musia byť podľa článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 takýmito cieľmi „objektívne“ odôvodnené.

116 Za takých okolností, ako sú vo veci samej, a keďže ČEZ RB sa pri odôvodnení spornej praxe opiera o existenciu mnohých poškodení elektromerov a protiprávnych odberov, ku ktorým v minulosti došlo v dotknutej mestskej časti, a o riziko, že toto konanie bude pretrvávať, prináleží prinajmenšom tejto spoločnosti – ako to uviedla aj generálna advokátka v bode 115 svojich návrhov –, aby objektívne preukázala jednak skutočnú existenciu a rozsah tohto protiprávneho konania a jednak vzhľadom na skutočnosť, že odvtedy uplynulo približne 25 rokov, presné dôvody toho, prečo by v súčasnosti v dotknutej mestskej časti existovalo značné riziko, že tieto poškodenia a protiprávne odbery budú pretrvávať.

117 Na to, aby spoločnosť ČEZ RB uniesla svoje dôkazné bremeno v tomto ohľade, nestačí, ak bude tvrdiť, že také konania a riziká sú „všeobecne“ známe, ako to, zdá sa, urobila pred vnútroštátnym súdom.

118 Po tretie, pokiaľ je ČEZ RB schopná preukázať, že spornou praxou sa objektívne sledujú legitímne ciele, na ktoré poukazuje, bude potrebné ešte preukázať, ako to vyžaduje článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, že táto prax predstavuje primeraný a nevyhnutný prostriedok na dosiahnutie uvedených cieľov.

119 Ako uviedla generálna advokátka v bodoch 121 až 124 svojich návrhov, *a priori a* s výhradou konečného posúdenia skutkového stavu, ktoré musí v tomto ohľade vykonať vnútroštátny súd, sa zdá, že taká prax, ako je sporná prax, umožňuje účinne bojovať proti protiprávnym konaniam, na ktoré sa v prejednávanej veci údajne zameriava, takže podmienka primeranosti takejto praxe na účely dosiahnutia uvedených legitímnych cieľov sa zdá byť splnená.

120 Pokiaľ ide o podmienku nevyhnutnosti spornej praxe na tieto účely, vnútroštátny súd musí predovšetkým overiť, či sa také mestské časti, ako sú dotknuté vo veci samej, v ktorých ČEZ RB zaviedla spornú prax, vyznačujú takými osobitosťami, že iné primerané a menej obmedzujúce opatrenia by neumožnili vyriešiť existujúce problémy.

121 V tejto súvislosti KZD vo svojich vyjadreniach tvrdí, že iné elektrárenské spoločnosti upustili od spornej praxe a na boj proti poškodeniam a zásahom využívajú iné techniky, pričom v dotknutých mestských častiach znovu umiestnili elektromery do zvyčajnej výšky.

122 Vnútroštátnemu súdu preto prináleží, aby overil, či na účely dosiahnutia cieľov, ktoré uvádza spoločnosť ČEZ RB, existujú aj iné primerané a menej obmedzujúce opatrenia, a ak áno, aby konštatoval, že spornú prax nemožno považovať za nevyhnutnú v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43.

123 Okrem toho za predpokladu, že by sa nenašlo žiadne iné opatrenie rovnako účinné ako sporná prax, vnútroštátny súd musí potom overiť, či zásahy spôsobené spornou praxou nie sú neprimerané sledovaným cieľom a či táto prax nezasahuje neprimerane do oprávnených záujmov osôb bývajúcich v dotknutých mestských častiach (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, body 32 a 47, ako aj Nelson a i., C-581/10 a C-629/10, EU:C:2012:657, body 76 a nasl.).

124 Uvedený súd bude musieť v prvom rade zohľadniť oprávnený záujem konečných odberateľov elektriny na tom, aby mali prístup k dodávke elektriny za podmienok, ktoré nemajú urážlivý alebo stigmatizujúci účinok.

125 Zároveň bude musieť prihliadnuť na obmedzujúcu, všeobecnú a zastaranú povahu spornej praxe, pri ktorej je nesporné – ako sa už uviedlo v bode 84 tohto rozsudku –, že sa používa dlhodobo a bez rozdielu voči všetkým obyvateľom dotknutej mestskej časti, zatiaľ čo – a to musí vnútroštátny súd takisto overiť – väčšine z nich nemožno pripísať nijaké individuálne protiprávne konanie a nemôžu byť ani považovaní za zodpovedných za konanie spôsobené tretími osobami.

126 Vnútroštátny súd bude musieť vo svojom posúdení napokon zohľadniť oprávnený záujem konečných odberateľov bývajúcich v dotknutej mestskej časti na tom, aby mohli preveriť a účinne kontrolovať svoju spotrebu elektriny, čo je záujem a kontrola, ktoré výslovne uznal a podporil normotvorca Únie, ako sa uvádza v bode 44 tohto rozsudku.

127 Aj napriek tomu, že sa zdá, že zo všetkých posudzovaných skutočností vyplýva, že spornú prax nemožno odôvodniť v zmysle článku 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43, pretože zásahy, ktoré spôsobuje, sa zdajú byť neprimerané sledovaným cieľom, zostáva na vnútroštátnom súde, aby v rámci prejudiciálneho konania začatého na základe článku 267 ZFEÚ vykonal konečné posúdenie, ktoré treba v tomto smere urobiť.

128 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na desiatu otázku odpovedať tak, že článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 sa má vykladať v tom zmysle, že takú prax, akou je prax sporná vo veci samej, možno objektívne odôvodniť potrebou zaistiť bezpečnosť elektrickej siete a riadnu evidenciu spotreby elektriny len pod podmienkou, že táto prax neprekročí hranice toho, čo je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie týchto legitímnych cieľov, a zásahy, ktoré spôsobí, nebudú neprimerané sledovaným cieľom. Nebude to tak v prípade, ak sa konštatuje, že buď existujú iné primerané a menej obmedzujúce opatrenia, ktoré umožnia dosiahnuť uvedené ciele, alebo – ak nebudú existovať iné opatrenia – predmetná prax neprimerane zasahuje do oprávneného záujmu konečných odberateľov elektriny bývajúcich v dotknutej mestskej časti, v ktorej bývajú prevažne osoby rómskeho pôvodu, na tom, aby mali prístup k dodávke elektriny za podmienok, ktoré nemajú urážlivý alebo stigmatizujúci charakter a umožnia im pravidelne kontrolovať spotrebu elektriny, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

O trovách

129 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

1. **Pojem „diskriminácia na základe etnického pôvodu“ v zmysle smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, a najmä jej článku 1 a článku 2 ods. 1, sa má vykladať v tom zmysle, že za takých okolností, ako sú okolnosti vo veci samej, keď sú v mestskej časti obývanej prevažne osobami rómskeho pôvodu všetky elektromery umiestnené na elektrických stĺpoch siete vysokého napätia vo výške 6 až 7 metrov, pričom v ostatných mestských častiach sa elektromery umiestňujú vo výške menej ako dva metre, sa tento pojem má použiť bez ohľadu na to, či sa toto opatrenie týka osôb, ktoré majú určitý**

etnický pôvod, alebo osôb, ktoré nemajú taký pôvod, ale spoločne s prvou uvedenou skupinou osôb znášajú menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie vyplývajúce z tohto opatrenia.

2. **Smernicu 2000/43, konkrétne jej ustanovenia článku 2 ods. 1 a článku 2 ods. 2 písm. a) a b), treba vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnemu predpisu, ktorý stanovuje, že na to, aby bolo možné potvrdiť existenciu priamej alebo nepriamej diskriminácie na základe rasy alebo etnického pôvodu v oblastiach upravených v článku 3 ods. 1 tejto smernice, menej priaznivé zaobchádzanie alebo znevýhodnenie, na ktoré odkazujú písmená a) a b), musia pozostávať zo zásahu do práv alebo oprávnených záujmov.**

3. **Článok 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/43 sa má vykladať v tom zmysle, že opatrenie, ktoré je opísané v bode 1 tejto výrokovej časti, predstavuje priamu diskrimináciu v zmysle uvedeného ustanovenia, ak sa ukáže, že toto opatrenie bolo zavedené a/alebo sa zachováva z dôvodov týkajúcich sa etnického pôvodu, ktorý je spoločný pre väčšinu obyvateľov dotknutej mestskej časti, čo musí preskúmať vnútroštátny súd pri posúdení všetkých relevantných okolností veci, ako aj pravidiel týkajúcich sa prenesenia dôkazného bremena stanovených v článku 8 ods. 1 uvedenej smernice.**

4. **Článok 2 ods. 2 písm. b) smernice 2000/43 sa má vykladať v tom zmysle, že:**

   – **toto ustanovenie bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré stanovuje, že na to, aby existovala nepriama diskriminácia na základe rasy alebo etnického pôvodu, musí osobitné znevýhodnenie súvisieť s rasovými dôvodmi alebo dôvodmi etnického pôvodu,**

   – **pod pojmom „navonok neutrálny“ predpis, kritérium alebo prax v zmysle tohto ustanovenia sa rozumie predpis, kritérium alebo prax, ktoré sú formulované alebo uplatňované zdanlivo neutrálne, t. j. s ohľadom na iné faktory, než je chránená vlastnosť, ktoré jej nie sú rovnocenné,**

   – **pojem „osobitné znevýhodnenie“ v zmysle toho istého ustanovenia neoznačuje relevantný, zjavný alebo závažný prípad nerovnosti, ale znamená, že z dôvodu dotknutého predpisu, kritéria alebo praxe sú znevýhodnené predovšetkým osoby danej rasy alebo daného etnického pôvodu,**

   – **za predpokladu, že také opatrenie, aké je opísané v bode 1 tejto výrokovej časti, by nepredstavovalo priamu diskrimináciu v zmysle článku 2 ods. 2 písm. a) uvedenej smernice, mohlo by v zásade predstavovať navonok neutrálnu prax v zmysle písmena b) uvedeného článku 2 ods. 2, ktorá osobitne znevýhodňuje osoby určitého etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami,**

   – **také opatrenie možno objektívne odôvodniť potrebou zaistiť bezpečnosť elektrickej siete a riadnu evidenciu spotreby elektriny len pod podmienkou, že toto opatrenie neprekročí hranice toho, čo je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie týchto legitímnych cieľov, a zásahy, ktoré spôsobí, nebudú neprimerané sledovaným cieľom. Nebude to tak v prípade, ak sa konštatuje, že buď existujú iné primerané a menej obmedzujúce opatrenia, ktoré umožnia dosiahnuť uvedené ciele, alebo – ak také opatrenia neexistujú – predmetné opatrenie neprimerane zasahuje do oprávneného záujmu konečných odberateľov elektriny bývajúcich v dotknutej mestskej časti,**

v ktorej bývajú prevažne osoby rómskeho pôvodu, na tom, aby mali prístup k dodávke elektriny za podmienok, ktoré nemajú urážlivý alebo stigmatizujúci charakter a umožnia im pravidelne kontrolovať spotrebu elektriny, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

Podpisy

[i] Znenie bodu 46 tohto textu bolo po jeho sprístupnení na internete predmetom zmeny lingvistickej povahy.